

## **Lepota nas navdušuje za delo, delo pa nas dviga** (C. Norwid)

Lep sončen dan je bil kot nalašč primeren za srečanje izven naše predavalnice in spoznavanje novih vsebin. V njem smo se člani kulturne klepetalnice odpravili odkrivat zapuščino pomembnega slovenskega slikarja Toneta Kralja, ki je na Bistriškem zapustil svoje sledi predvsem kot avtor cerkvenih poslikav. Medse smo tokrat povabili priznanega likovnega pedagoga Franca Dolgana, ki je že v svoji diplomski nalogi podrobno raziskal slikarjev nabor stvaritev na naših tleh. Ker nam čas ni dovoljeval, da bi si ogledali vse cerkve, v katerih je umetnik ustvarjal, smo se odločili le za ogled notranjosti cerkve sv. Jurija in cerkve sv. Petra v Trnovem.

Najprej smo obiskali bistriško cerkev sv. Jurija, posvečeno svetniku, doma iz Kapadokije, ki je živel v 4. stoletju in so ga ob preganjanju kristjanov ujeli in mučili, a je kljub mučenju ostal brez poškodb. V Evropi so ga častili predvsem kot junaka, postal pa je tudi zavetnik mnogih dežel in mest. Na začetku srečanja nam je predavatelj recitiral nekaj verzov iz Pomladanske romane, pesmi Josipa Murna, v kateri pesnik slavi prihod pomladi.:

*Sveti Jurij ta ni pa le cvetni maj,  
sveti Jurij je božja svoboda  
in življenje in moč in природа,  
in tema le zimski bil zmaj ...*

Svetnik Jurij v svojem življenju sicer ni imel nikakršne povezave z ubijanjem zmaja, ta motiv je namreč vzet iz dediščine staroverskih religij. Zeleni Jurij, kasnejši sveti Jurij, je namreč simbolično vezan na prihod pomladi, saj po slovenskem ljudskem izročilu ubije zmaja (premaga zimo) in iz njegovih krempljev reši kraljično (simbol pomladi, Zemlje). S tem izročilom je povezano jurjevanje, star ljudski običaj, ki je še danes ohranjen ponekod na Slovenskem.

Cerkev je bila zgrajena 1752. leta in je imela na vrhu svojega pročelja t. i. preslico z zvonom – imenovali so jo tudi zvončnica. (Taka oblika je še ohranjena na koseški cerkvi.) Zvonik je dobila šele čez 130 let (1882). Ko je bil dozidan, je bil marsikateri domačin skeptičen glede njegove višine in stabilnosti. Zanimivo je bilo poslušati zgodbo iz tistih časov (povedal jo je gospod Anton Žnideršič) o pogovoru dveh možakov, ko se je eden potožil drugemu: »Lep je zvonik. A kaj ko bo zapihala ta naša burja in ga vrgla na tla.« Bojazen je bila čisto odveč. Zvonik še vedno stoji in kljubuje močni in nagajivi burji.

Cerkve na Bistriškem nimajo čistega umetniškega sloga zaradi poznejših dozidav ali prezidav. V cerkvi sv. Jurija stojijo kamniti baročni oltarji, stene krasi križev pot Toneta Kralja, slikan na steklo.

Čudovit kip Brezmadežne na stranskem oltarju je delo priznanega kiparja Franca Goršeta, izdelan po naročilu Čemažarjeve družine in darovan cerkvi sv. Jurija. V dvajsetih letih prejšnjega stoletja je bil razstavljen v Ameriki, kjer je nekaj časa živel njegov avtor. Iz bistriške cerkve smo se odpravili na grič nad Trnovim, kjer kraljuje župnijska cerkev sv. Petra, prvič omenjena 1272. leta. Poznoantične najdbe razkrivajo, da je na tem prostoru že prej stal zgodnjekrščanski objekt, kar kaže na prisotnost zgodnjega krščanstva v teh krajih. Preden smo vstopili v cerkev, smo zunaj, na njeni južni strani opazili na novo urejen del pokopališča, na katerem je med nagrobnimi kamni izstopal grob s stiliziranim križem, ki je označeval poslednje bivališče bistriškega čebelarja Antona Žnideršiča, izumitelja AŽ-panja. Obeležje zanj je oblikoval priznani arhitekt Jože Plečnik. Nekaj posameznikov je mislilo, da

prej na tem mestu ni bilo ničesar. Zdaj je ta del urejenega prostora dosegel svoj namen. In postal viden za vsakega mimoidočega.

Pred cerkvijo nas je pozdravil gospod župnik, Stanko Fajdiga. Z nami je ostal do konca in nam tudi sam povedal veliko zanimivosti o samem objektu in velikem podvigu, pred kratkim končani prenovi cerkve, ki je ob nesebični pomoči župljanov zasijala v vsej svoji lepoti.

Franc Dolgan nam je podrobno opisal življenjsko in umetniško pot Toneta Kralja, ki se je 21-leten prvič srečal s cerkveno poslikavo na Premu. Tja ga je povabil njegov dolenjski rojak Ignacij Žgajnar, slikar pa je v cerkvi upodobil mogočna lika Cirila in Metoda, ki simbolizirata slovensko oz. slovansko identiteto. Od ekspresionizma je prešel na domače religiozne vsebine in se nato posvetil cerkvenem monumentalnem slikarstvu. Primorska ga je osvojila; po nastopu fašizma je podpiral svoje rojake v tem neizprosнем boju s svojo umetnostjo, zato lahko na nekaterih njegovih poslikavah odkrijemo motive ljudskega trpljenja in celo lik fašističnega diktatorja.

Izvedeli smo veliko novega in zanimivega (vse ni zajeto v tem zapisu), kar nam je oplemenitilo dan, in se bogatejši odpravili še v predavalnico, kjer smo v prijetnem klepetu zaključili srečanje.

Našemu predavatelju, Francu Dolganu, likovniku in odličnemu poznavalcu velikega slikarja Toneta Kralja, in gospodu župniku, Stanku Fajdigi, pristrčna hvala za čudovito preživet čas. Epilog: Napisana beseda ima vsekakor veliko moč, izkušnja videnega in doživetega pa ima v svoji neposrednosti nenadomestljivo privlačnost in polnost sprejemanja.

za KK: N. L. Ujčič